

EUROPEAN UNION
EUROPEAN
SOCIAL FUND

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ”
2014-2020

Проект:

**Три подхода за равни възможности за хората с психични
заболявания**

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

**Уязвимост и неравнопоставеност
при деца с психично болен родител**

д-р Юри Кацаров, клиничен психолог, семеен консултант

Сдружение за прогресивна и отворена комуникация

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Основни фактори /проучване ESN 2012г. /

За директорите на социалните служби, работещи с деца

➤ Зависимостта към алкохол и бездомността в **90%** от случаите са основни фактори в живота на родителите, водещи до неравностойно положение на децата;

➤ Зависимостта към наркотици (**88%**) и психични проблеми (**78%**).

Като фактори с умерена значимост, са изведени

➤ Безработица на родителите (**32%**);

➤ Мигрантски произход и самотни родители (**30%**);

➤ Ниска степен на образование и липса на интеграция в общността също са отбелязани като допринасящи фактори.

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Рискове, свързани с родителски психични разстройства

Факти

- Повечето от децата се развиват устойчиво
- една част се нуждаят от повече подкрепа
- някои показват уязвимост и се нуждаят от услуги
- други са в риск от насилие и/или злоупотреба, както и от развитие на тежки психични разстройства.
- **25-50%** от тези деца развиват психическо разстройство в детството, юношеството или зрелостта/в сравнение **10-20%/**
10-14% се диагностицират с психотично заболяване в даден момент от живота си /в сравнение с 1-2%/ . Farrell et al., 1999

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

➤ Родителите с психическо заболяване в стресови периоди от живота си не успяват да поддържат подкрепяща връзка с децата.

➤ По време на рецидив те може да са емоционално недостъпни и да не могат отговорят на нуждите за развитие на децата си.

Това може да доведе до:

➤ нарушения в детските системи за управление на стреса

➤ увеличаване риска от възникване на свързани със стреса физически и психически заболявания при детето.

Сдружение за прогресивна и отворена комуникация

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Децата в семействата с един родител, страдащ от тежко психическо заболяване, са изложени на повишен риск от по-късни проблеми с психичното здраве и адаптация в сравнение с децата, чиито родители може да имат леко или умерено изразено психическо заболяване или живеят в семейство с двама родители.

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Най-чести семейни реакции при психично заболяване
Семеен отговор на болестта-справянето с влошено здравословно състояние (физическо или психическо) на близки винаги е трудно.

Фактори, влияещи върху семейната реакция:

1. Социалното подпомагане на семейството
2. Опит на семейството и/или познаване на заболяването
3. Модели и ресурси на семейството
4. Достъп и качество на здравните грижи
5. Финансовото състояние

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Фактори, влияещи върху семейната реакция:

6. Вид на настъпване на заболяването (внезапно или постепенно настъпване, обществено или частно и т.н.)
7. Природа на симптомите
8. Изисква семейства
9. Съответствие или отказ от страна на потребителя да участва в грижите му
10. Прогноза на заболяването
11. Други?

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Дискусия

Кое е различно в реакцията на семейство, ако негов член се диагностицира с психическо заболяване спрямо физическо?

1. Реакциите към ПЗ са непредсказуеми и/или болезнени.
2. Членовете на семейството се чувстват виновни, че са причинили болестта или са могли, но не са я предотвратили.
3. Някои поведения, проявявани от хора с психични заболявания, могат да се приемат за злепоставящи и неудобни за семейството.

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Дискусия

4. Страхуват се околните да ги обвинят, че причиняват ПЗ.
5. Прогнозата и курса на лечение често са по-конкретни при физически заболявания. Може да има повече несигурност и променливост при лечение на психичните заболявания.
6. Съмнения в диагностицирането на психичните разстройства може да забави приемането на диагнозата и започване на лечението. (Karp & Watts-Roy, 1999)

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Възможни последиците от тези реакции за семействата

➤ Чувство на изолация и / или "различие", което може да доведе до социално оттегляне

➤ Страх да казвам на другите за болестта

➤ Страх да иска/търси помощ

➤ Изразен/Ескалиращ конфликт в семейството

Сдружение за прогресивна и отворена комуникация

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Етапи на емоционалните отговори на семействата на ПЗ

А. д-р Дж. Бърланд (1990) е написала Семейна образователна програма от 3 етапа на реакция:

1. "Глави в пясъка" – отричане и надежда за превъзможване
нужди - образование (особено от прогноза), емоционална подкрепа и услуги за интервенция при кризи
2. Научаване в справяне - разнообразие от емоции (Гняв, вина, скръб и др.), образование и умения за самообслужване и справяне с психическото заболяване
3. Преминаване към застъпничество-разбиране и приемане на ПЗ. Подкрепа на други семейства, които се борят със сходни проблеми

Сдружение за прогресивна и отворена комуникация

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Етапи на емоционалните отговори на семействата на ПЗ

Б. Четириетапен модел на д-р Д. Карп, социолог в Бостънския колеж (Karp, 2001)

1. Емоционална аномия (преди крайна диагноза)

Страх и объркване; Несигурност; Загриженост; Размисли – търсене на грешки; Надежда, че БП просто ще изчезне

2. Надежда и състрадание (след крайна диагноза)

Оптимизъм и съчувствие в семейството; Проучване и обучение за заболяването; Надежда, че комбинацията от медикаменти, терапия и семейна любов ще доведе до бързо излекуване; Отдаденост за болния; Водещи членове приемат ролята на болногледачи

Сдружение за прогресивна и отворена комуникация

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Етапи на емоционалните отговори на семействата на ПЗ

Б. Четириетапен модел на д-р Д. Карп

3. Загуба на съня и негодувание

Гняв, възмущение, Усеща на безсилие, Ревизиране очаквания за ББ, Обръщане на родителските роли (дете се грижи за ПБ родител), Възмущение, за отказ от собствени цели и дейности, за да помогнат на ББ, Необходимост да се избягва изолирането от тяхната мрежа/среда за подкрепа

4. Признаване и приемане, че семейството не може да контролира болестта - Чувството на отговорност, за справяне с проблема, Уважение и възхищение от борбата и силата на психично болния близък

Сдружение за прогресивна и отворена комуникация

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Етапи на емоционалните отговори на семействата на ПЗ

Въпроси за дискусия:

- Какво ви е изненадващо в семейните преживявания и реакции във вашия професионален опит?
- Имали ли сте подобни преживявания със семействата, с които сте работили?

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Емоционалните отговори на семействата на ПЗ. Обобщение.

1. Няма "правилен" начин за справяне на близкия с психичното заболяване на член на семейството.
2. Собствените чувства и нагласи ще се променят във времето и тези промени са нормални.
3. Близките също трябва да търсят подкрепа за себе си.
4. Близките по-добре да бъдат "огледало", а не "гъба".

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Деца на родители с психични заболявания

✓ Психичните заболявания в родителите - риск за децата по-висок риск от развитие на психични заболявания двамата родители са психически болни, вероятността е още по-голяма.

✓ Счита се, че рискът е силно изразен, когато родителят има едно или повече от следните: биполлярно разстройство, тревожно разстройство, ADHD, шизофрения, зависимост или злоупотреба с психоактивни вещества, или депресия.

✓ Несъвместима, непредсказуема семейна среда също допринася за психиатричните заболявания при децата.

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Защитни фактори

- Знание, че родителите им са болни и че не са виновни
- Помощ и подкрепа от членове на семейството
- Стабилна домашна среда
- Психотерапия за детето и родителя (ите)
- Преживяване на обич към болния родител

Сдружение за прогресивна и отворена комуникация

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Защитни фактори

- Естествено стабилна личност при детето
- Позитивно самочувствие
- Вътрешна сила и добри умения за справяне с детето
- Силна връзка със здрав възрастен
- Успешни приятелства и партньорски взаимоотношения

Сдружение за прогресивна и отворена комуникация

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Защитни фактори

- Интерес и успех в училище
- Здрави интереси извън дома за детето
- Помощ отвън на семейството за подобряване на семейната среда (например, семейни психотерапия или училище/курс за родители)

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Препоръки

- Психиатрите, психолозите и социалните работници, работещи с психично болни възрастни, трябва да задават въпроси за децата и юношите, особено за тяхното психично здраве и емоционално развитие.
- Ако има опасения или въпроси относно дете, е препоръчително да се направи оценка от квалифициран професионалист в областта на психичното здраве.

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Препоръки

Индивидуалното или семейно лечение може да помогне на детето да се развива здравословно, въпреки наличието на родителско психично заболяване.

Специалистът по психично здраве може да помогне на детето и/или юношата със семейната терапевтична работа, обединявайки положителните елементи в дома и естествените психологически сили на детето.

С лечението семейството може да научи начини за намаляване ефекта от психичното заболяване на родителя върху детето.

Сдружение за прогресивна и отворена комуникация

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

- ❖ Семействата, професионалистите и обществото често обръщат голямо внимание на психично болния родител и игнорират децата в семейството.
- ❖ Осигуряването на повече внимание и подкрепа на децата на психиатрично болен родител е важен фактор при лечението на родителя.

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Основна цел

за програмите за подкрепа на родителите, разработени и предоставени от членовете на ESN, е намаляването на всякакво потенциално увреждане на децата (55%),

последвано от необходимостта от изграждане на силни страни на родителите (45%).

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Трите основни елемента, които представляват насочени интервенции за подкрепа на родителите, са:

- ✓ взаимодействието на родителите с детето (90%),
- ✓ подобряването на знанията на родителите за развитието на детето и
- ✓ подобряването на уменията на родителите за решаване на проблеми (при 70% от отговорите).

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

77% от анкетираните съобщават, че резултатите от програмите за подкрепа на родителите показват:

1. Подобряване на връзката и взаимодействието между родителите и детето (топлина, привързаност и т.н.) (70% от отговорите)
2. Предотвратяване на злоупотребата с деца, пренебрегването и насилието (62% от отговорите)

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

77% от анкетираните съобщават, че резултатите от програмите за подкрепа на родителите показват:

3. Подобряване на достъпа до други услуги за семейства, които може да се нуждаят от повече от една интервенция (57% от случаите)

По отношение на децата, първият и най-важен оценен резултат е подобряването на благосъстоянието на детето и емоционалното и поведенческо развитие на детето (50% от отговорите).

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Заклучения

- 1. Предоставянето на услуги за подкрепа на семейството и родителството се основава на оценка на потребностите; поради това обществените социални услуги в Европа осигуряват голямо разнообразие от подкрепа за семейството и родителството - от ранна детска грижа до профилактика на здравето и насърчаване на здравето в ранните години до развитие на комуникационни умения и взаимоотношения и специфична подкрепа за семействата, изложени на най-голям риск.

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Закljučения

- 2. В повечето случаи подкрепата за семейството се предоставя под идеята за "прогресивен универсализъм" - когато нуждите са по-силни, предоставянето на услуги също е по-интензивно.
- ❖ Същевременно се отбелязва, че съкращенията на публичните разходи са засегнали много превантивни услуги и оказват влияние и върху универсалните услуги.

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Заклучения

- 3. Местните обществени услуги могат да имат различни роли по отношение на услугите за подкрепа на семейството и родителството, което засяга предоставянето на услуги в такива случаи.
- ❖ Установени са трудности при предоставяне на всеобхватна и координирана семейна подкрепа с всички сектори, участващи в съвместното планиране и изпълнение.

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Заклучения

- 4. Резултатите от интервенциите за подкрепа на семейството и родителството се оценяват в повечето случаи, особено по отношение на:
 - Взаимодействието между родители и деца,
 - Превенция на пренебрегването на деца и
 - Подобряване на емоционалното и поведенческо развитие на децата.

Три подхода за равни възможности за хората с психични заболявания

СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

Заклучения

- 5. Местните обществени услуги се опитват да ангажират родители и деца в програми за подкрепа на семейството и родителството, особено при определянето на нуждите и фазите на изпълнение и оценка,
- ❖ докато тяхното участие в стратегическото планиране и проектиране е незадоволително.

**Три подхода за равни възможности за хората с психични
заболявания**

**СНИЖАВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА, КОИТО
ЖИВЕЯТ С РОДИТЕЛ С ПСИХИЧНО ЗАБОЛЯВАНЕ**

Уязвимост и неравнопоставеност при деца с психично болен родител

БЛАГОДАРИМ ЗА ВНИМАНИЕТО!